

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti «Maktabgacha ta'lim» fakulteti
«Maktabgacha tarbiya va defektologiya» kafedrasida assistent o'qituvchisi

Esnazarova Zylfiya Oljabaevna

Tayanch so'zlar: gadjet, bolalar tili, bolaning rivojlanishi, xotirasi, nutqini rivojlantirish.

Ключевые слова: гаджет, детская речь, развитие ребенка, память, речевое развитие.

Key words: gadget, children's language, child development, memory, speech development.

Bugungi kunda dunyoni gadjetlarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi, ular bizning haqiqiy yordamchimiz. Bolalar kattalardan qolishmaydi va juda erta yoshda tsivilizatsiya afzalliklaridan bahramand bo'lishni o'rganadilar. Ba'zi ota-onalar bolaning atrofidagi dunyodan ko'ra ekranga ko'proq qiziqish bildirishidan jiddiy xavotirda.

Ingliz tilidagi "gadjet" atamasi "qurilma, moslama" degan ma'noni anglatadi, "gadjet" so'zining kelib chiqishi. Gadgetga qaramlikning xususiyatlari maktabgacha yoshdagi bolalarning fikrlari va mulohazalari mavzusidir. [4]

Zamonaviy statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, har bir maktab o'quvchisi o'n yoshgacha o'z gadjetiga ega bo'ladi va 4 yoshida bolalarning 25 foizi o'z plansheti yoki telefoniga ega. Bolalar deyarli kattalar kabi qo'llarida elektron qurilmalar bilan ko'p vaqt o'tkazadilar.

Ijobiy tomonlari:

✚ Axborotga kirish: Gadjetlar bolalar uchun cheksiz bilim olamini ochib beradi. Internet yordamida ular tarix, fan, san'at yoki hatto dasturlash bo'ladimi, hamma narsani o'rganishlari mumkin.

✚ Ko'nikmalarni rivojlantirish: Ko'pgina o'yinlar va ilovalar mantiq, e'tibor, xotira, nozik vosita qobiliyatlari va boshqa muhim ko'nikmalarni rivojlantiradi.

✚ Muloqot: Gadjetlar bolalarga uzoqda yashaydigan do'stlari va qarindoshlari bilan muloqot qilish imkonini beradi.

✚ Ijodkorlik: Bolalar gadjetlar yordamida rasm chizish, musiqa yozish, videolar yaratish, o'z o'yinlarini yaratish va boshqa ko'p narsalarni qilishlari mumkin.

Salbiy tomonlari:

✚ Jismoniy faollikning kamayishi: Gadjetlarga ko'p vaqt sarflaydigan bolalar kamroq harakat qiladi, bu esa sog'liq muammolariga olib keladi.

✚ Giyohvandlik: Gadjetlardan haddan tashqari foydalanish giyohvandlikka olib kelishi mumkin, bunda bola diqqatini boshqa hech narsaga qarata olmaydi.

✚ Kutish bilan bog'liq muammolar: gadjetlar ekranidagi ko'k chiroq sizning uyqu tartibingizni buzishi mumkin.

✚ Agressiv xatti-harakatlar: Ba'zi o'yinlar va videolarda zo'ravonlik mazmuni bo'lishi mumkin, bu esa bolalarda tajovuzkor xatti-harakatlarga olib kelishi mumkin.

✚ Ijtimoiylashuvning pasayishi: virtual olamdagi muloqot tengdoshlar bilan jonli muloqotni almashtirmaydi.

Agar bolalikda gadjetga qaramlik va salbiy ta'sir allaqachon mavjud bo'lsa, u holda bolaning rivojlanishiga to'sqinlik qiladi, chunki bolalik tajribasi keyingi rivojlanishga kuchli ta'sir

qiladi. Bundan tashqari, beixtiyor bolalar ko'pincha "Nima ko'rsangiz, o'sha olasiz" tamoyilini qo'llashadi. Bu bolalar ko'rayotgan narsa ota-onalar va oilalar tomonidan yo'naltirilgan va har tomonlama yo'l-yo'riq bo'lmasa, bolaning rivojlanishi salbiy tomonga o'zgarishi haqida saboq bo'lishi mantiqiy. Erta yoshda bu harakat intellektini, fikrlash intellektini, hissiy intellektini, til va muloqotni rivojlantirish bosqichidir, erta bolalik millatning kelajak boyligi ekanligini ko'rsatadi, bu rivojlanishning har bir bosqichida e'tiborga olinishi kerak [1].

To'g'ri tarkib va kontekst bilan raqamli qurilmalar yordam berishi mumkin kam ta'minlangan oilalar farzandlarining rivojlanishidagi tafovutni bartaraf etish. O'qish AQSHning Stenford universiteti 18 oyligida bolalar kam ta'minlanganlardan bo'lishini ko'rsatdi badavlat oilalar allaqachon farovonlikdan bir necha oy orqada til bilimlari bo'yicha tengdoshlari. Planshet va smartfon kabi qurilmalar kam ta'minlangan oilalarga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, chunki kabi oilalardagi bolalar rivojlanish resurslaridan kamroq foydalanish imkoniyatiga ega musiqa darslari, qo'shimcha mashg'ulotlar yoki shunchaki qo'shimcha ijtimoiy soatlar aloqa - va shuning uchun raqamli media bilan ko'proq vaqt o'tkazish [2].

Olimlar kompyuterda ko'p vaqt o'tkazadigan bolalar to'g'ri yozish va gapira olmasligini isbotlagan tadqiqotlar o'tkazdilar. Zamonaviy texnologiyalar maktab o'quvchilari o'rtasida savodsizlikning ko'payishiga olib keladi - disgrafiya (odam to'g'ri yoza olmaydi) va disleksiya (odam to'g'ri gapira olmaydi va yozmaydi) [3].

Shu bilan birga, normal rivojlanayotgan bolalarda nutqning rivojlanishi ularning kattalar bilan og'zaki muloqotini talab qiladi. Til paydo bo'lishidan oldin kommunikativ asosni yaratish til rivojlanishini rag'batlantirish uchun juda muhimdir [5]. Shuni ham ta'kidlash kerakki, ota-onalar bilan muloqot qilish xususiyatlarining bolalar nutqining rivojlanishiga ta'siri, ehtimol, bir tomonlama emas: bolada nutq rivojlanishidagi nuqsonlar uning onasining ko'z o'ngidagi imidjiga ta'sir qiladi va bu, o'z navbatida, bola-ota-ona munosabatlarida buzilishlarni keltirib chiqaradi [6].

Jim kompyuter o'yinchoqlari motivatsiyani yanada pasaytiradi. Agar televizor qandaydir tarzda nutqni rag'batlantirsa (televizordagi rasmlar doimo hissiy yuklangan nutq bilan birga bo'lsa), u holda aqliy faoliyatning yuqori va murakkab darajasiga o'tish jiddiy harakatlarni talab qiladi.

Bola ekranga qarab qancha ko'p vaqt sarflasa, u shunchalik kam muloqot qilishni o'rganadi, muloqot qilish, skanerlash va hissiy holatlarni almashish tajribasini to'playdi.

Zamonaviy bolalar, ko'pincha, yaqin kattalar bilan muloqot qilishda juda kam nutq ishlatadilar. Ko'pincha ular javobni talab qilmaydigan, ularning munosabatiga javob bermaydigan va o'zi hech qanday tarzda ta'sir qila olmaydigan televizion dasturlarni o'zlashtiradi. Charchagan va jim bo'lgan ota-onalar ekran bilan almashiriladi.

Ammo ekrandan kelayotgan nutq biroz mazmunli begona tovushlar to'plami bo'lib qoladi, u "o'zimizniki" bo'lib qolmaydi. Shuning uchun, bolalar jim turishni yoki o'zlarini baqirish yoki imo-ishoralar bilan ifodalashni afzal ko'radilar.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, velosiped haydash, rollarda uchish, skeytbord, futbol, voleybol yoki boshqa ochiq o'yinlarni yoqtiradigan do'stlar haqida gapirishimiz kerak. Farzandlaringizga o'rnak bo'ling. Har bir bo'sh daqiqada telefoningizni qo'lingizga olmang.

Kattalar tushunishlari kerakki, gadgetlardan malakali va mo'tadil foydalanish haqiqatan ham bolaning rivojlanishiga hissa qo'shadi va unga zamon bilan hamnafas bo'lishga yordam beradi.

1. Цапко Е. А. АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ГАДЖЕТА НА ЯЗЫКОВОЕ И СОЦИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ДЕТЕЙ // Новые импульсы развития: вопросы научных исследований. 2021. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-vliyaniya-ispolzovaniya-gadzheta-na-yazykovoe-i-sotsialnoe-razvitiye-detey> (дата обращения: 05.03.2024).

2. Лукьянец Г.Н., Макарова Л.В., Параничева Т.М., Тюрина Е.В., Шибалова М.С. ВЛИЯНИЕ ГАДЖЕТОВ НА РАЗВИТИЕ ДЕТЕЙ // Новые исследования. 2019. №1 (57). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-gadzhetov-na-razvitiye-detey> (дата обращения: 05.03.2024).

3. Старостина Н.С. «Влияние современных гаджетов и компьютерных игр на речевое развитие детей дошкольного возраста» Подготовила и выступила воспитатель МБДОУ д/с № 3 ноябрь 2020г.

4. Oljabayevna Y. Z. Features of gadget dependence in preschool children // ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 12. – №. 10. – С. 15-18.

5. Golinkoff R.M., Deniz D., Soderstrom M. Hirsh-Pasek K. (Baby) Talk to Me: The Social Context of Infant-Directed Speech and Its Effects on Early Language Acquisition. Psychological Science. 2015, 24(5), 339-344. URL: <http://www.psy.miami.edu/faculty>.

6. Авдеева Н.Н. Взаимодействие матери и ребенка раннего возраста с задержкой речевого развития. Психологическая наука и образование. 2019, 24(2), 19-28. DOI: 10.17759/pse.2019240202.

РЕЗЮМЕ. Zamonaviy gadjetlarning bolalarga ta'siri dolzarb va munozarali mavzudir. Ushbu maqola ushbu ta'sirlarning ijobiy va salbiy tomonlarini o'rganadi, shu jumladan ma'lumotlarga kirish, ko'nikmalarni rivojlantirish, muloqot va ijodkorlik, shuningdek, harakatchanlik, giyohvandlik, uyqu muammolari, tajovuzkor xatti-harakatlar va ijtimoiylashuvning pasayishi. Maqolada, shuningdek, ota-onalarga ekran vaqtini cheklash, kontentni kuzatish va farzandlari uchun muqobil faoliyatni taklif qilish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

РЕЗЮМЕ. Влияние современных гаджетов на детей является актуальной и неоднозначной темой. Эта статья исследует как положительные, так и отрицательные стороны этого влияния, включая доступ к информации, развитие навыков, общение и творчество, а также снижение двигательной активности, зависимость, проблемы со сном, агрессивное поведение и снижение социализации. Статья также предоставляет родителям рекомендации по ограничению времени использования гаджетов, контролю за контентом и предложению альтернативных занятий своим детям.

SUMMARY. The impact of modern gadgets on children is a hot and controversial topic. This article examines the pros and cons of these effects, including reduced access to information, skill development, communication, and creativity, as well as decreased mobility, addiction, sleep problems, aggressive behavior, and socialization. The article also recommends parents limit screen time, monitor content and offer alternative activities for their children.